

ZASTUPLJENOST MELODIJSKIH INSTRUMENTATA U PREDŠKOLSKOM VASPITANJU I OBRAZOVANJU

Petra Ignjić
Jelena Damjanović

Apstrakt: U ovom radu ćemo se baviti zastupljenošću melodijskih instrumenata u predškolskom obrazovanju. Muzika je bitan faktor razvoja, kroz nju djeca iskazuju svoja osjećanja, emocije, budi želju da se muzički istaknu. Kroz razne muzičke aktivnosti u predškolskim ustanovama djeca razvijaju ljubav prema umjetnosti, prema onome što je lijepo, prema muzičkom stvaralaštvu. Djeca u predškolskim ustanovama imaju priliku da sviraju na muzičkim instrumentima, uče da pjevaju pjesme, učestvuju u raznim manifestacijama i priredbama, imaju priliku da se učlane u sekciju folklora kao i da pjevaju u horu.

Cilj ovog rada jeste da se vidi kolika je zastupljenost muzičkih instrumenata u predškolskim ustanovama kao i koji su to najpopularniji dječiji muzički instrumenti i kako se oni primjenjuju kod sviranja određenih dječijih pjesama.

Prema Karl Orfu i njegovom djelu „Djelo za škole“ sviranje na dječijem instrumentu je od izuzetne važnosti, čemu je i on posvetio pažnju. On je smatrao da sva djeca treba da se uključe u sviranje dječijih instrumenata, jer na taj način djeca ispoljavaju najiskrenije osjećanje i stanje, kao i da se na taj način oslobađaju svih negativnih misli.

Istraživanje je sprovedeno u dječijem vrtiću „Čika Jova Zmaj“ u Bijeljini i u njemu su učestvovala djeca starijeg vrtićkog uzrasta.

Cilj istraživanja je zastupljenost melodijskih instrumenata u predškolskom vaspitanju i obrazovanju.

Кljučне riječi: Orfov instrumentarij, melodijski instrumenti, vaspitač, pjevanje, sviranje.

UVOD

Kroz muziku, dijete se razvija kao jedna individualna ličnost, sa svim svojim osobinama. Pored toga, što je još važnije, dijete se razvija i u skladu sa svojom okolinom, formira određene odnose u grupi sa drugom djecom, vršnjacima, kroz razne grupe. U čitavom svijetu, muzika označava i jednu od najbitnijih ljudskih potreba, jer se smatra za sredstvo verbalne, neverbalne i jedinstvene komunikacije. Veoma je bitno da se od samog početka obezbijedi pravilan i kvalitetan put ka muzičkom obrazovanju i opismenjavanju djeteta. Već prva godina života u porodičnom okruženju važna je za postavljanje osnove muzičkog razvoja. Muzika utiče na djetetove fizičke i umene sposobnosti. Tekstovi pjesama bogate njegov vokabular, podstiču razvoj i složenost govora te utiču na širenje njegove spoznaje o njemu samome i o okruženju u kome živi. Muzičke aktivnosti u kojima se ogleda muzički razvoj djece predškolskog uzrasta ostavruju se: *pjevanjem, sviranjem, pokretom, praktičnim i radnim zadacima, igrama, te ostalim društveno-zabavnim aktivnostima.*

Djeca se od malih nogu susreću sa muzičkim igrama, koja u njima budi ritam, osjećaj za ritam, usklađuju pokrete, te ono najbitnije, pokretač je dobrog raspoloženja. Muzičke aktivnosti koje se sprovode u predškolskim ustanovama ostvaruju se pjevanjem i sviranjem, slušanjem pjesmica, izražavanjem i stvaranjem te istraživanjem i pokretom. Ako se pođe od činjenice da djeca vole muziku i igru, možemo zaključiti kako njihov spoj tj. muzike i igre, pozitivno utiče na raspoloženje djece, a prema tome i na njihov razvoj. Muzičke sposobnosti potrebno je razvijati, a potisnute pravilnim radom istaknuti, s toga treba težiti stimulativnom okruženju djeteta da talent razvija lakše od onih koji nemaju tu privilegiju.

Opšta podjela muzičkih igara jeste na: *igre sa pjevanjem, igre uz instrumentalnu pratnju i muzičke dramatizacije*. Orfov instrumentarij je veoma značajan za djecu predškolskog, ali i mlađeg i starijeg uzrasta, posebno u domenu izvođenja muzičkih igara. Orfov pristup (način učenja usmjeren ka djeci) bazira se na kombinaciji glume, pokreta, muzike i govora i objedinjuje ih u lekcije koje sadrže principe dječije igre. Više o Orfovom instrumentariju, kao i podjeli na melodijske i ritmičke instrumente, biće riječi u ovom dijelu rada.

ORFOV INSTRUMENTARIJ

Njemački kompozitor Karl Orf potiče iz porodice muzičara. Njegov otac je svirao klavir i neke žičane instrumente, a majka je bila profesionalni pijanist. Oni su brzo prepoznali njegov talenat, pa je veoma rano krenuo sa sviranjem instrumenata. Od pete godine je krenuo sa sviranjem klavira, zatim je svirao violončelo, a od svoje petnaeste godine, počeo je da svira i orgulje. Osmislio je novi način na koji se stvara muzika i nazvao ga „*osnovna ili elementarna muzika*“. Vršio je eksperimente na afričkom ksilofonu iz Švedske i želio je da napravi instrumente po uzoru na ovaj instrument. Tražio je materijal od koga će se praviti instrumenti i jedan od studenata mu je poslao afrički ksilofon izrađen od drveta. Poslije ovog primjerka, došlo je do početka izrađivanja Orfovih instrumenata. Orfov pristup podrazumijeva da se razvija način na koje dijete može da se izrazi kroz muziku, a ne da se uči muzička teorija.

Podjela Orfovih instrumenata

Poznati njemački kompozitor i pedagog, dirigent Karl Orf (1895-1982) konstruisao je grupu instrumenata prilagođenih potrebama predškolskog i ranog školskog uzrasta. Karl Orf u originalnom djelu „*Muzika za djecu*“ sistematično je razradio način dječijeg muziciranja kroz pjevanje i sviranje dječije pjesme (Trakilović, 2002). Prema Stojanović 1996, podjela instrumenata je izvršena na sledeće grupe:

1. *Ritmički instrumenti sa neodređenom visinom tona*, kao što su:

- bubanj	- tramburin
- doboš	- trianagl
- činele	- kastanjete
- štapići	
- zvečke	

2. *Melodijski instrumenti sa određenom visinom tona*, kao što su:

- ksilofon
- metalofon
- zvončići

RITMIČKI INSTRUMENTI

Ritmički instrumenti – bez određene visine ili sa jednom statičkom neprimjenjenom visinom. U tu grupu spadaju sledeći instrumenti: *štapići, trijangl, činjele, kastanjete, praporci, zvečke, tamburin – daire, mali ručni bubanj, veliki bubanj, drveni bubanj* (Trakilović, 2002). U nastavku ćemo reći ponešto o svakoj od vrsta i načinima na koji se ovi instrumenti sviraju.

Dječiji ručni bubanj – sastoji se od obruča, koji je izrađen od drveta ili metala, kao i zategnute membrane sa gornje strane. Koristi se kod marširanja ili hodanja. Zvuk dobijamo udaranjem palice ili prstiju desne ruke o opnu, koja počinje da treperi.

Triangl – ovaj instrument je zapravo savijena šipka od čelika koja ima oblik trougla. Kod sviranja, triangl je obješen o palac lijeve ruke. Kada se svira, šipka treperi i zato jedan njen kraj nije zatvoren.

Triangl se koristi kod sviranja tonova dužih trajanja i onomatopeje zvukova. Ukoliko želimo da prekinimo zvukove, to postizemo tako što rukom dodirujemo šipku.

Štapići – instrumenti koji se nalaze u paru i prave se od drveta. Prilikom sviranja, udaraju se jedan od drugi ili ukrštaju i tako se proizvodi zvuk. Zvukovi koji se proizvode kratko traju.

Činele – izrađuju se od metala i predstavljaju tanjire sa kašikama. Sviranje se postiže udaranjem unutrašnje površine jednog tanjira od drugi ili kada se instrument jednom rukom pridržava za kaiš, a drugom rukom pomoću palice udara o površinu.

Tamburin (daira) – instrument koji je sličan ručnom bubnju. Koristi se u narodnim igrama iz različitih krajeva Evrope. Svira se tako što se prstima udara po površini instrumenta ako želimo kratke tonove ili trešenjem instrumenta, ukoliko želimo duže tonove.

Zvečke – instrumenti koji su izrađeni od šuplje posude koja je napunjena zrnima. Djeca se sa ovim instrumentom susreću od svog najranijeg perioda, pa su im zato zvečke među omiljenim instrumentima. Svira se tako što se instrumenti tresu i na taj način se stvaraju zvukovi.

Kastanjete – instrumenti su u obliku dvije izdubljene pločice koje se izrađuju od metalnog drveta. Koristi se u narodnim igrama raznih evropskih zemalja, naročito Španije.

MELODIJSKI INSTRUMENTI

Melodijski instrumenti su instrumenti sa određenom visinom tona, a tu spadaju: *zvončići* – *glonšpil*, *ksilofon*, *metalofon* (Trakilović, 2002). Kod melodijskih udaraljki, za razliku od ritmičkih, sviranjem dolazi do stvaranja melodije. Do dobijanja tona dolazi udaranjem palice sa drvenom ili gumenom glavom po instrumentu.

Zvončići –sastoje se pločica koje su raspoređene u dva reda. U donjem redu se nalaze dijatonski tonovi (predstavljaju bijele dirke na sintisajzeru), a u gornjem redu se nalaze sniženi ili osnovni tonovi (crne dirke na sintisajzeru). Do dobijanja tona dolazi tako što udaramo drvenom palicom o pločicu. Palica se drži između palca i kažiprsta.

Metalofon – ima dosta sličnosti sa zvončićima. Pločice se nalaze na sandučiću koji služi kao rezonantna kutija i prenosi zvukove. Pločice mogu da se grupišu u dva reda ili u jedan red. Koristi se kod učenika osnovne škole, posebno u nižim razredima, kod sviranja poznatih dječijih pjesama.

Ksilofon – ovaj instrument se sastoji od drvenih pločica. Zvuk se proizvodi tako što udaramo drvenom palicom do postavljenoj pločici.

Osnovni cilj Orfovog instrumentarija je da djeca budu sami svoji kompozitori, da samostalno proizvode zvukove i na taj način da stvaraju melodiju, ritam i harmoniju jednog ili više instrumenata.

ZASTUPLJENOST DJEČIJIH MUZIČKIH INSTRUMENATA

Predškolski period je period kada djeca dolaze u kontakt sa muzikom i muzičkim instrumentima. Predškolske ustanove treba da budu opremljene sa raznovrsnim muzičkim instrumentima kako bi djeca upoznala sve instrumente iz Orfovog instrumentarija kao i da im se omogući česta upotreba tih instrumenata. Putem predstava za roditelje u kojima su objedinjeni igra, ples, muzika i sl. djeca počinju da podržavaju melodije i ritmove jedoglasnim, spontanim pjevanjem, ali i pokretima prstiju i šaka (pucketanjem, pljeskanjem rukama i sl). Kada djeca dostignu taj nivo da su u mogućnosti da jedoglasno i sinhronizovano izvode određenu pjesmu, koju su prethodno vježbali sa vaspitačima, dostigla su stadijum

psiho-fizičke spremnosti da počnu da se muzički izražavaju. To je period kada mogu uzeti u ruke instrument koji je u skladu sa njihovim uzrastom.

Kako se ne bi stvarala bespotrebna buka i atonalnost muzički saradnik bi trebalo da svakom djetetu dodijeli po ritmički instrument sa neodređenom visinom tona. U sklopu orkestra koji može biti formiran još u predškolskoj ustanovi koriste se različite zvečke, triangli, mali bubnjevi, kastanjete i sl. Vaspitač i muzički saradnik mogu podstaći djecu da sama budu kreatori instrumenata koje će koristiti. Postavljaju se kriterijumi koji mogu ispuniti sva djeca s tim da uvijek postoji šansa da se među njima ističe i po neki talentovani pojedinac sa velikim muzičkim potencijalom.

Talentovani pojedinac se potom može uključiti u učenje sviranja jednostavnih melodija jednom rukom, i to na klaviru, sintisajzeru, metalofonu ili drugim instrumentima. Najčešće djeca samostalno osmišljaju pokrete koji su izraz njihovog doživljavanja i zapažanja muzičkih dešavanja. Ovakve igre su od posebnog značaja jer se u njima razvija sposobnost učenika za aktivno slušanje, doživljavanje i emocionalno reagovanje na muziku, a za vaspitača je to povratna informacija o njihovoj muzikalnosti. U igre ovog tipa, djecu je potrebno postupno uvoditi. Neka iskustva u oblikovanju plesnih formi treba da prethode ovim kreativnim igrama (Stojanović, 1996).

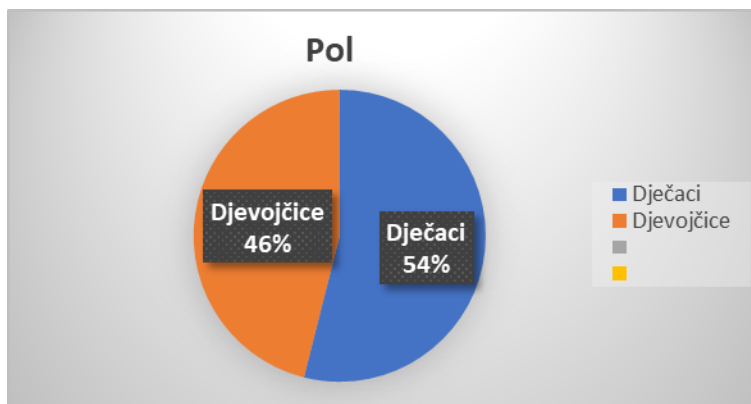
MUZIČKE KOMPETENCIJE VASPITAČA

Jedan od zadataka vaspitača u predškolskim ustanovama je da razvije kod djece želju za saradivanjem u muzičkim aktivnostima – pjevanju, plesanju, slušanju i sviranju. Da bi ponuđena muzika kod djece stvorila interes, mora svojim sadržajem i izražajnim sredstvima biti bliska samom djetetu. Djeca se mogu motivisati i primjerenim muzičkim instrumentima, kao što je Orfov instrumentarij. Vođenjem razgovora o slušanim muzičkim djelima djecu podstičemo na verbalno izricanje ličnih stavova. Kako bi stvorili potrebe i navike posjećivanja muzičkih događaja, djecu je potrebno povremeno odvesti na muzičke priredbe i koncerte (Rončević, 2014).

U vaspitnoobrazovnoj edukaciji vaspitač nije samo izvor informacija nego i organizator i regulator procesa učenja i poučavanja. Vaspitač nadgleda rad djece za vrijeme njihovog samostalnog djelovanja, i prema povratnim informacijama djeluje odgovarajućim metodama (Grgin, 1997).

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Predmet istraživanja koji je sproveden u ovom radu je bio ispitivanje zastupljenosti melodijskih instrumenata u predškolskom vaspitanju i obrazovanju. U istraživanju su učestvovala 3 grupe starijeg vrtićkog uzrasta u dječijem vrtiću „Čika Jova Zmaj“ u Bijeljini. Ukupan broj djece koja su učestvovala u istraživanju je bio 89, starosti od 5–6 godina. U anketiranju su učestvovala djeca oba pola, od toga 48 dječaka i 41 djevojčica. Sva djeca su učestvovala samostalno, bili su zdravstveno sposobni, odnosno, imali su razvijen sluh i govor.

Grafikon 1. Ukupan broj djece iz oba pola

Cilj istraživanja je bio da se utvrdi kolika je zastupljenost muzičkih instrumenata u radu sa djecom predškolskog uzrasta.

Hipoteza u radu glasi: *da je zastupljenost meledijskih instrumenata na zadovoljavajućem nivou te da su djeca upoznata sa raznim muzičkim instrumentima*. Posebne hipoteze koje smo postavili u istraživanju su:

1. Pretpostavljamo da su djeca zainteresovana za sviranje određenih instrumenata
2. Pretpostavljamo da je omogućena pristupačnost instrumenata djeci
3. Očekuje se da vaspitač kroz određene aktivnosti primjenjuje razne instrumente

Obzirom na definisani problem, cilj istraživanja, zadatke i postavljanje hipoteze, u istraživanju smo sproveli deskriptivnu (opisnu) metodu, anketni upitnik i tehniku anketiranja.

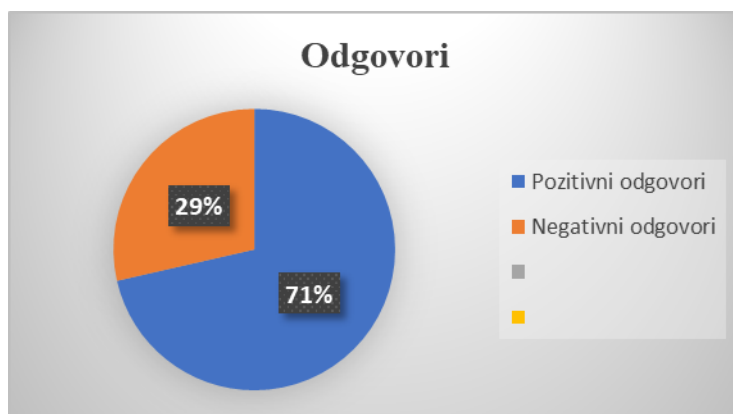
ANALIZA SPROVEDENOG ISTRAŽIVANJA

Instrumenti koje smo izdvojili za istraživanje: *doboš, činele, ksilofon, triangel, daire*.

Tabela 1.

<i>R. br.</i>	<i>Pitanja</i>	<i>Odgovor „da“</i>	<i>Odgovor „ne“</i>
1.	Da li drugari vole muziku?		
2.	Da li drugari vole da sviraju na muzičkim instrumentima?		
3.	Da li drugari vole igre uz instrumentalnu pratnju?		
4.	Da li drugari vole aktivnosti sa muzičkim instrumentima?		
5.	Da li drugari često koriste muzičke instrumente iz Orfovog instrumentarija u predškolskim ustanovama?		
6.	Da li neko od drugara svira neki muzički instrument?		

Izvor: autori

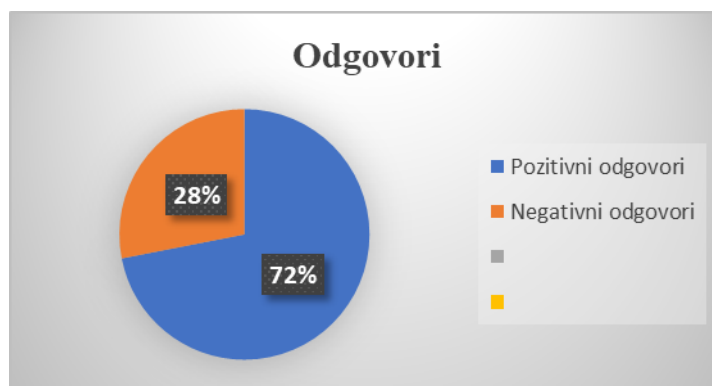

Grafikon 2. Rezultati anketirane djece

Tabela 2.

<i>R. br.</i>	<i>Pitanja</i>	<i>Odgovori „da“</i>	<i>Odgovori „ne“</i>
1.	Da li znate kako izgledaju daire?		
2.	Da li ste nekada svirali triangl?!		
3.	Da li ste imali neke aktivnosti sa činelama?		
4.	Da li znate kako zvuči doboš?		
5.	Da li se ksilofon teško svira?		

Izvor: autori

Grafikon 3. Rezultati anketirane djece

ZAKLJUČAK

Kao što su i djeca međusobno različita i njihove ličnosti, brojni su i različiti instrumenti koji se mogu koristiti u radu sa djecom predškolskog uzrasta. Svako dijete može da ima svoj omiljeni instrument koji će doprinijeti njegovom muzičkom razvoju. Pored toga, potrebno je istaći da instrumenti i uopšte sve

ono što je vezano za muziku pomaže u ispoljavanju najdubljih emocija i kreativnosti svakog djeteta. Vrlo je bitno podsticanje i organizacija različitih priredbi i radioca u kojima će se djeca upoznati sa različitim instrumentima i na taj način bogatiti svoje muzičko iskustvo. Na ovaj način se stvara i čvršća veza i saradnja između vaspitno-obrazovnih ustanova i porodice.

Muzičko vaspitanje u predškolskim ustanovama je sastavni dio vaspitno-obrazovnog procesa te se odvija svakodnevno. U procesu vaspitanje djeteta i unapređivanja njegovih muzičkih potencijala djece predškolske dobi važna su tri povezana preduslova: *djetetova muzikalnost, postojeće muzičke sposobnosti i muzička inteligencija*. Pri tom, u muzičkom obrazovanju djeteta u predškolskoj dobi ključnu ulogu ima *vaspitač*. Njegovim angažmanom i stručnim radom unaprijediće se muzičke dispozicije i sposobnosti djece.

Muzičke aktivnosti, u kojima se ogleda muzički razvoj djece predškolskog uzrasta, ostvaruju se: pjevanjem, sviranjem, slušanjem muzike, izražavanjem, stvaranjem, pokretom, praktičnim i radnim zadacima, igrama te ostalim društveno-zabavnim aktivnostima.

Osim vaspitača, ključnu ulogu u djetetovom muzičkom vaspitanju ima i *roditelj*. Zdrava i stabilna porodica, prijateljski odnos između roditelja i djece, odnos pun podrške i razumijevanja, ključni su aspekti djetetovog razvoja i napredovanja, kako uopšte, tako i u domenu muzičkog vaspitanja i napredovanja.

Cilj muzičkog vaspitanja u vaspitno-obrazovnim ustanovama nije da obrazuje profesionalne muzičare, već da djeci omogući da upoznaju sve vitalne dimenzije muzike i to kroz lično iskustvo, da bi mogli u potpunosti da razumiju i dožive muzičko djelo i učestvuju u muzičkom događaju na način i u stepenu koji sami u budućnosti odaberu. Na osnovu svega izloženog, dječije muzičke igre u vrtićima treba da budu redovno zastupljene sa ciljem da se obogati nastava muzičke kulture, unoseći tako nov kvalitet u nastavi.

Kao i vrtić bitan faktor na razvoj muzičkih sposobnosti ima porodica. Djetetu od malena treba pružati priliku da čuje, gleda i učestvuje u kulturnim sadržajima. Na taj način ono obogaćuje svoju muzičku kulturu koju u vaspitno-obrazovnim ustanovama nadograđuje naučnim sadržajima.

LITERATURA

1. Grgin, T. (1997). *Edukacijska psihologija*. Jastrebarsko: Naklada slap.
2. Kojov–Bukvić. I. (1989). *Metodika nastave muzičkog vaspitanja 2. godinu studija predškolske akademije*. Drugo izdanje. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
3. Stojanović, G. (1996). *Nastava muzičke kulture od I do IV razreda osnovne škole*. Prvo izdanje. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
4. Trakilović, D. (1998). *Muzička kultura sa metodikom u razrednoj nastavi*. Bijeljina: Učiteljski fakultet u Bijeljini.
5. Trakilović, J., Trakilović D., (2017). *Muzička kultura sa metodikom (za predškolsko obrazovanje)*, Bijeljina: Pedagoški fakultet.

REPRESENTATION OF MELODIC INSTRUMENTS IN PRESCHOOL MANNERS AND EDUCATION

Summary

Abstract: *In this esey we will talk about representation of melodic instruments in preschcool education. Music is an important factor of development, trough it children express their feelings, emotions, arouse the desire to stand out musically. Trough different music activities, in preeschool institutions children develop a love for art , for what is beautiful, for musical creativity. In preeschool institutions, children are learning to play musical instruments, singing songs, playing in children's orchestars and singing in shoirs.*

The aim of this paper is to see representetation of music instruments in preschool institutions, which are the most popular instruments and how they are applied when playing certian children's songs.

According to Karl Orff and his work „Work for Schools“, playing children's instruments is extremely important, to wich he paid attention. He believed that all children should be involved in playing children's instruments, because, in that way children can show they deepest emotions and feelings, also to reeelf from all negative feelings.

The research was conducted at the preschool institution „Čika Jova Zmaj“ in Bijeljina, where the participants where an older group of preschool children.

The aim of the research is representation of music instruments in preschool institutions.

Keywords: *Orff's instruments, melodic instruments, teacher, singing, playing.*